

ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ

щодо організації та проведення відкритих уроків

Особливе місце в удосконаленні навчально-виховного процесу та підвищенні педагогічної майстерності викладачів і майстрів виробничого навчання займають відкриті уроки. Відкриті уроки та виховні заходи – одна з важливих форм організації методичної роботи. В освітній практиці іноді не розрізняють відкриті й звичайні уроки. Відкритий урок на відміну від звичайних – спеціально підготовлена форма організації методичної роботи, в той же час на таких уроках протікає реальний навчальний процес. На відкритому уроці педагог демонструє колегам свій позитивний або інноваційний досвід, реалізацію методичної ідеї, застосування методичного прийому чи методу навчання. У цьому сенсі відкритий урок – це засіб поширення інноваційного досвіду.

Відкриті уроки відносяться до колективних форм методичної роботи. Вони допомагають спільно визначити та на конкретних прикладах показати, які методи, прийоми й педагогічні засоби доцільно використати при вивченні найбільш складних тем програми, як краще та ефективніше використати на уроках технічні засоби навчання, як організувати та провести лабораторно-практичні роботи, як при мінімальних затратах навчального часу досягти ефективного засвоєння учнями нового навчального матеріалу, як вчити учнів думати, робити висновки тощо.

Відкритий урок повинен мати методичну мету. Наприклад, «Ознайомлення педагогів з методикою розвитку в учнів навичок вирішення навчальних завдань» або «Показати відвідувачам уроку методику організації навчальної діяльності в групах» тощо.

До підготовки та проведення відкритих уроків висувається ряд вимог:

- ✓ відкриті уроки проводять педагоги, які мають високий рівень науково-методичної підготовки та забезпечують високу ефективність навчально-виховного процесу. Урок педагога, працюючого по-старому, більше не може бути джерелом інноваційного досвіду;
- ✓ молоді та малодосвідчені педагоги, що мають менше двох років педагогічного стажу не повинні проводити відкриті уроки. Вони можуть тільки відвідувати відкриті уроки, які є джерелом інноваційного досвіду;
- ✓ відкриті уроки присвячуються лише актуальним проблемам методичної науки. Показ уроків, в яких реалізується широко поширена на практиці методика, не сприяє професійному зростанню інших педагогів, при цьому слід зазначити, що в методичній роботі з молодими та малодосвідченими педагогами це обмеження не завжди потрібно враховувати, оскільки для них і традиційні, і загальновідомі методики являють певну зацікавленість;
- ✓ відкритий урок обов'язково повинен мати новизну. Новизна може відноситися до змісту навчального матеріалу або методики його вивчення. Урок як форма організації навчального процесу сам може містити нове, наприклад, особливу структуру. Але в будь-якому випадку відкритий урок повинен містити щось нове для менш досвідчених колег, які його відвідали;
- ✓ відкритий урок показує рішення методичної проблеми, над якою працює педагог. Його індивідуальна методична проблема повинна бути пов'язана з загальною методичною проблемою навчального закладу. Це показник реалізації системного підходу до організації методичної роботи;
- ✓ відкритий урок повинен показати переваги та високу ефективність новації. Тому педагог, який показує відкритий урок, обирає тему, зміст якої дозволяє це зробити. Наприклад, методична мета відкритого уроку – «Методика організації вивчення теоретичних (узагальнених) знань». Ось які методичні питання можна висвітлити:
- ✓ вивчення системи роботи викладача або майстра виробничого навчання;
- ✓ застосування технічних засобів навчання та наочних посібників при вивченні навчального матеріалу;
- ✓ вивчення методики проведення поточного інструктажу;

- ✓ ознайомлення викладачів з організацією самостійної роботи учнів із підручником та навчально-наочними посібниками;
- ✓ ознайомлення майстрів виробничого навчання з деякими прийомами активізації уваги учнів в процесі інструктажу;
- ✓ застосування на практиці методів активації учнів на уроці;
- ✓ створення проблемних ситуацій, використання дидактичного та роздаткового матеріалу;
- ✓ застосування інноваційних технологій та інтерактивних методів навчання тощо.

Більшість викладачів і майстрів виробничого навчання – спеціалісти своєї справи, але є й такі, хто не має педагогічного стажу, молоді та малодосвідчені колеги. Тому, для всіх починаючих й недостатньо досвідчених викладачів і майстрів виробничого навчання, відвідування відкритих уроків кращих педагогів – є справжньою школою педагогічної майстерності. На цих уроках вони одержують конкретне уявлення про те, які основні педагогічні принципи, методи практично використовуються в педагогічній діяльності досвідчених, творчих викладачів і майстрів виробничого навчання, спостерігають за процесом спілкування їх з учнями. Безсумнівну користь приносять відкриті уроки не тільки тим хто їх відвідує, але й тим, хто їх проводить.

У процесі підготовки до відкритих уроків навіть найбільш досвідчений викладач (майстер виробничого навчання) ще раз критично розглядає свою систему роботи, особливо старанно аналізує методи, що застосовує, прийоми, засоби навчання й виховання учнів. Така ретельна підготовка та обмін думками про урок не тільки надає впевненості викладачу або майстру виробничого навчання в правильності його пошуків, ефективності застосування методів, прийомів, засобів, але й нерідко допомагає педагогічну знахідку спрямувати в правильне русло навчально-виховного процесу. З іншої сторони, конкретні поради запрошених на урок допомагають навіть найбільш досвідченим педагогам позбутися деяких недоліків, яких вони не бачать на своїх уроках. Планування відкритих уроків має базуватися на результатах аналізу навчального процесу за попередній навчальний рік. Проведення відкритих уроків доручається досвідченим викладачам або майстрам виробничого навчання, які зможуть продемонструвати свої нові методи, у яких є чому повчитися молодим та малодосвідченим педагогам.

Приставаючи до складання плану проведення відкритих уроків, спочатку методична рада повинна вирішити, який кращий досвід накопичений в навчальному закладі, які цікаві й такі, що виправдали себе на практиці методи та прийоми повинні бути показані на відкритих уроках. Але спочатку ці питання обговорюються на засіданнях методичних комісій, а вже потім – на методичній раді. Яке головне питання порушуватиметься, який досвід і хто з викладачів та майстрів виробничого навчання буде проводити відкриті уроки – визначається конкретна методична мета кожного відкритого уроку, тобто те, що повинен дати в першу чергу учням викладач або майстер виробничого навчання на цьому уроці, а також запрошеним на урок. При проведенні відкритого уроку дотримуються всі вимоги до навчально-виховного процесу. Урок повинен проводитись у звичайних умовах, з узвичаєною тривалістю тощо. Створення особливих умов для відкритих уроків, по-перше, порушує звичний розпорядок навчально-виховної роботи, по-друге, ідеалізовані умови ставлять під сумнів новації.

Обрати тему відкритого уроку доручається самому педагогу, який буде проводити урок. Адже, він краще всього визначить, на якому навчальному матеріалі доцільно показати своїм колегам розроблені або удосконалені ним методичні прийоми та вид навчальної роботи. Відкритий урок має відобразити стиль щоденної роботи викладача (майстра виробничого навчання) та не повинен порушити послідовність вивчення програмного матеріалу.

Відкритий урок не повинен завдавати шкоди системі знань, умінь і навичок учнів. Учні повинні отримати стільки знань, скільки вони засвоїли б на звичайному уроці. Також неприпустимо пояснення лише тієї частини теми, яка дозволяє найбільш яскраво

демонструвати новий методичний прийом, залишаючи на самостійне вивчення, що залишилася. Для відвідувачів обов'язково готуються робочі місця. Місця повинні розташовуватися за спиною учнів, щоб відвідувачі не відволікали їх увагу. Не бажано садити відвідувачів поруч з учнями; учень, що сидить за однією партою зі стороннім, навряд чи зможе сконцентрувати увагу на змісті навчального матеріалу.

Число відвідувачів на відкритих уроках не може бути безмежним. Як показує освітня практика, цією вимогою часто нехтують: іноді у групі 25 учнів сидять 15-20 запрошених. Відзначимо, що відвідування уроку хоча б одною сторонньою людиною створює дискомфорт і для педагога, і для учнів. Відкриті уроки та їх зміст не повинні суперечити навчальним програмам. Не можна непомірно розширювати зміст навчального матеріалу, щоб показати нову методику, неприпустима організація вивчення проблем, які не включені в програму. Не рекомендується також збільшувати час, відведений на вивчення тем.

Неприпустима «репетиція» відкритого уроку з однією і тією ж групою. Ця вимога порушується всюди: педагоги попередньо готують учнів до уроку, «програють» його, називаючи все це підготовкою відкритого уроку. Відзначимо, що тут мова йде не про уроки, до яких учні повинні підготувати повідомлення, доповіді, творчі роботи тощо

Рекомендується повідомити учням про проведення відкритого уроку (найменше, напередодні). Це підготує учнів до ситуації, коли на уроці будуть присутні відвідувачі. Затверджений план проведення відкритих уроків вивіщується в методичному кабінеті (кімнаті майстрів виробничого навчання) навчального закладу. При плануванні відкритих уроків необхідно уникати гонитви за кількістю проведених уроків, щоб не зашкодити їх якості. Відкриті уроки повинні бути обов'язково цікавими, повчальними для запрошених викладачів (майстрів виробничого навчання). Педагоги повинні на уроках познайомитися з більш сучасними та прогресивними прийомами та методами навчання й виховання, звернути увагу на недоліки та прогалини в своїй роботі, стимулювати на власний творчий пошук.

Відкриті уроки доцільно рівномірно розподілити протягом навчального року по навчальним групам. Недоцільно їх планувати на вересень – час організаційних заходів, а також на червень – пора Державної підсумкової атестації та Державної кваліфікаційної атестації. Право вибору групи для проведення відкритого уроку надається викладачу, але методист повинен скоригувати, щоб це психологічне перевантаження не падало на одну й ту ж саму групу. Відкриті уроки бажано проводити в першій половині навчального дня.

Щоб відвідування відкритого уроку було більш ефективним, необхідно завчасно ознайомити запрошених на нього з планом уроку, який може знаходитися в методичному кабінеті (в аудиторії, де буде проводитися урок). Це допоможе присутнім краще спостерігати за ходом уроку, глибше та всебічно обговорити й проаналізувати його.

Успіх відкритого уроку залежить від досвіду педагога, який проводить урок та належної підготовки до нього. Кожному відкритому уроку передують конкретний, складний, трудомісткий процес, який проходить в творчій співпраці викладача (майстра виробничого навчання), голови методичної комісії та методиста навчального закладу. Педагог має одержати вичерпну допомогу та консультацію з підготовки до уроку.

У відповідності до мети, готуючись до уроку викладач (майстер виробничого навчання) розробляє так званий «режисерський сценарій», в якому заздалегідь передбачає шляхи включення учнів в самостійну роботу, створення проблемних ситуацій, обмірковує матеріально-технічне забезпечення уроку тощо. Викладач (майстер виробничого навчання), який проводитиме урок, повинен попередньо проробити всі види робіт, які сам або учні виконуватимуть на уроці: розв'язання задач, виконання графічних робіт, проведення дослідів тощо. Така підготовка до уроку надасть викладачу впевненість у його діях і забезпечить успіх у досягненні мети уроку. При складанні плану відкритого уроку (як і планів звичайних уроків), ніколи не обмежувати викладача (майстра виробничого навчання) обов'язковою стандартною формою уроку.

Важливо, щоб план чітко відображав весь хід уроку та взаємозв'язок окремих його частин. За декілька днів до проведення уроку, вивісити в методичному кабінеті (кімнаті майстрів виробничого навчання) оголошення, де вказати тему та мету уроку, час і місце його проведення. Для викладачів, які проводять перший відкритий урок, бажано провести «репетицію» уроку в іншій (паралельній) групі для того, щоб:

- по - перше, відпрацювати всі його елементи;
- по - друге, що дуже важливо, зробити самоаналіз уроку викладачем.

На такий урок бажано запросити методиста, голову методичної комісії та викладача-предметника. Це дозволить педагогу психологічно підготуватися до відкритого уроку, на якому будуть присутні багато людей. Усі свої рекомендації, поради, особи, які беруть участь у підготовці уроку, повинні зробити в процесі цієї підготовки, не відкладаючи їх до обговорення результатів уроку. У навчальному кабінеті (лабораторії, майстерні) для запрошених заздалегідь готуються місця, які вони мають зайняти до дзвінка, але ні в якому випадку не після нього. Кожному із запрошених роздають план уроку. **Присутність адміністрації навчального закладу обов'язкова.**

Проведення відкритого уроку вимагає від викладача значного психологічного навантаження. Тому, дуже важливий педагогічний такт присутніх. Не допускається у процесі уроку втручатись в його хід, обмінюватись думками, перешіптуватись, входити та виходити з кабінету, майстерні тощо. Кожен запрошений робить запис по ходу уроку (аналіз), що використовує при його обговоренні. Дуже добре було б записувати такі уроки на відеокамеру та поступово створювати в методичному кабінеті навчального закладу відповідну відеотеку. Це сприяло б більш широкому розповсюдженню кращого педагогічного досвіду.

Аналіз відкритого уроку проводиться в той же день. Головна його мета – навчити викладачів (майстрів виробничого навчання) бачити окремі методичні прийоми, розкрити ефект, що вони дають, показати значення цих прийомів у процесі навчання на конкретному відкритому уроці. Методист слідкує за тим, щоб аналіз був проведений на основі раніше визначеної методичної мети та не відводив обговорення в сторону від методичної мети уроку.

Перше слово надається викладачу (майстру виробничого навчання), який проводив урок. Цей виступ (самоаналіз) не просто формальність. Дуже важливо, щоб особисто викладач (майстер виробничого навчання), який проводив урок, чітко розкрив мету, показав, де і як реалізував її на уроці, чого досяг тим чи іншим методичним прийомом, а якщо не досяг, то самокритично пояснив. Продуманий виступ самого педагога, який проводив урок, приносить користь не тільки колегам, але і йому самому, так як він привчає його критично оцінити свою роботу, результати даного уроку, прививає навички самоконтролю та самоаналізу.

Потім висловлюють свої думки спеціалісти даного предмету та запрошені на урок, виходячи з методичної мети, хоча й всі інші елементи уроку підлягають аналізу.

Аналіз уроку – процес творчий. Загальний аналіз уроку охоплює всі його сторони, він особливо важливий при вивченні системи роботи викладача (майстра виробничого навчання). Методист, завершуючи аналіз уроку, дає коротку характеристику досвіду роботи викладача (майстра виробничого навчання), оцінку аналізу уроку всіма запрошеними, рекомендує окремим викладачам (майстрам виробничого навчання) використовувати елементи досвіду в своїй роботі.

При добре організованому обговоренні відкритого уроку завжди буде вироблена колективна думка по принциповим методичним питанням, знайдено правильне розв'язання актуальних питань. Обговорення відкритого уроку має фіксуватися в протоколі. У ньому записується коротко та чітко всі виступи, питання й відповіді, що визначить правильність чи неправильність педагогічних завдань, які реалізував викладач (майстер виробничого навчання) на уроці, які заходи необхідно виконати щодо усунення зазначених зауважень при аналізі відкритого уроку.

Досвід кращих викладачів (майстрів виробничого навчання) – це невичерпне джерело, яке живить педагогіку, тому збираючи це дорогоцінне зерно, активно його вивчайте, узагальнюйте та поширюйте.

АНАЛІЗ УРОКІВ ТЕОРЕТИЧНОГО ТА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Аналіз уроку теоретичного навчання

Якими б різноманітними не були б функції методиста навчального закладу, головна з них – бути головним помічником в організації навчально-виховного процесу. Методист навчального закладу, плануючи свою роботу з підвищення ефективності навчально-виховного процесу, особливу увагу повинен звернути на раціональне використання часу, що призначається на відвідування уроків.

Висока якість начально-виховного процесу можлива тоді, коли у методиста є достатньо фактів і спостережень для аналізу відвіданих уроків та відповідних висновків. Саме урок – це те місце, де відбуваються основні процеси навчання, виховання та розвитку особистості. З уроку починається розвиток конкретного навчального закладу, з уроку починається розвиток системи освіти. Варто пригадати з цього приводу слова В. О. Сухомлинського: *«Багаторічні спостереження за роботою керівників навчальних закладів переконують у тому, що поверховість, примітивізм керівництва – це насамперед наслідок того, що адміністрація не знає, що робиться на уроках, в якому напрямі розвивається творча майстерність учителів, та й чи є вона взагалі в школі, ця майстерність».*

Кожен методист повинен відвідувати уроки, щоб знати стан справ у навчальному закладі, дієво впливати на якість навчально-виховного процесу, для цього йому потрібно відвідувати в середньому щотижня **не менше 2-3** уроків чи виховних заходів. Додамо, що крім уроків, методист повинен відвідувати факультативні заняття, індивідуальні, групові консультації, позанавчальні заходи, працювати з навчальною та плануючою документацією тощо. **Оптимізувати цей процес можна двома шляхами:**

- залученням до відвідування та аналізу уроків, виховних заходів викладачів-методистів, майстрів виробничого навчання I категорії, голів методичних комісій, наставників молодих та малодосвідчених педагогів тощо);

- наведенням належного порядку в системі відвідування уроків. Головне, раціонально використовувати час, відведений на відвідування уроків: знати, **коли** відвідувати (визначати у кожному конкретному випадку терміни перевірки), **як** відвідувати (вибирати оптимальні види контролю), кваліфіковано аналізувати відвідані уроки.

Плануючи відвідування уроків, потрібно чітко визначити мету відвідування як системи уроків, так і кожного епізодичного відвідування, користуючись при цьому основними вимогами до навчання, виховання та розвитку учнів, конкретними завданнями, поставленими перед навчальним закладом на даному етапі її розвитку, специфікою роботи кожного педагога чи групи, зокрема, особливостями викладання кожного навчального предмету чи професії в цілому.

Приклади відвідування уроків:

- ✓ якість і рівень виконання навчальних програм;
- ✓ перевірка якості навчальних досягнень учнів;
- ✓ використання активних, інтерактивних методів навчання, інноваційних технологій;
- ✓ організація самостійної роботи учнів;
- ✓ формування загальнонавчальних (специфічних) умінь та навичок учнів;
- ✓ розвиток самостійності й ініціативи, формування пізнавальних інтересів учнів;
- ✓ шляхи і методи формування внутрішньої мотивації навчання;

- ✓ реалізація основних принципів розвивального навчання;
- ✓ форми і методи використання засобів навчання;
- ✓ використання можливостей навчального матеріалу для цілісного розвитку особистості учня;
- ✓ використання внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, формування опорних знань;
- ✓ використання можливостей навчального матеріалу для реалізації основних принципів виховання;
- ✓ методика використання на уроці новітніх, зокрема інформаційних технологій;
- ✓ робота викладача з раціонального використання навчального часу;
- ✓ методика формування свідомої робочої дисципліни тощо.

На практиці у багатьох навчальних закладах склалися певні традиції, форми відвідування уроків з метою отримання найбільш об'єктивної картини рівня викладання, якості навчальних досягнень учнів, а саме:

- відвідування в одній групі всіх уроків у одного педагога, відведених на вивчення певної теми (вивчення системи уроків);
- відвідування всіх уроків протягом навчального дня у одного викладача в різних групах (вивчення відповідності методів, прийомів навчання віковим особливостям учнів, врахування специфіки учнівських колективів);
- відвідування всіх уроків в одній групі протягом двох-трьох днів (узагальнюючий контроль);
- відвідування уроків у різних викладачів у різних групах з метою вивчення певного питання (у межах здійснення фронтального чи тематичного контролю).

Відвідуванню уроків повинна передувати ретельна підготовка, зокрема, необхідно визначити мету відвідування, ознайомитися з поурочно-тематичним планом педагога, результатами попереднього відвідування уроків у цій групі. Бажано також ще раз передивитися навчальну програму, зміст навчального матеріалу уроку, який планується відвідувати, план у підручнику, наявну методичну літературу стосовно теми уроку, виявити у навчальному кабінеті (майстерні, лабораторії) наявність засобів навчання, які варто використати на даному уроці (занятті).

Плануючи на уроці перевірку якості навчальних досягнень учнів, потрібно підготувати необхідні матеріали (тексти контрольних, самостійних робіт; тести; перелік запитань, які потрібно запропонувати учням при усній перевірці тощо), залучаючи для цього у разі потреби викладачів.

Відвідавши урок, потрібно після певної підготовки проаналізувати його викладачу. Відомо, що спостереження й аналіз уроку складає найбільш складну частину посадових обов'язків не тільки методиста, а і адміністрації навчального закладу, які часто, відвідуючи уроки, незадовільно їх аналізують. Причини такого становища – не тільки недостатня теоретична, загальна дидактична підготовка частини керівного корпусу.

Головним завданням аналізу уроку є виконання педагогом функцій навчання, розвитку, виховання учнів, виявлення змін, які відбуваються в діяльності педагога й учнів за період, що аналізується, у порівнянні з попереднім періодом; використання методів і прийомів організації викладача й учнів на уроці, які мають (чи не мають) належний позитивний ефект, пошуку резервів підвищення ефективності роботи всіх учасників педагогічного процесу.

Залежно від мети відвідування на практиці використовуються **чотири основних типи аналізу уроків:**

1. Повний аналіз – передбачає всебічний розгляд у єдності та взаємозв'язку мети, змісту, методів і прийомів, форм організації всіх аспектів уроку – змістового, дидактичного, психологічного, виховного, методологічного, організаційного.

2. **Комплексний аналіз** – за своїм характером близький до повного й використовується найчастіше при аналізі декількох уроків однієї теми системи уроків тощо.

3. **Аспектний аналіз** – передбачає більш глибокий розгляд певного аспекту уроку – наприклад, організаційного або певного питання організації навчально-дидактичного, психологічного, методологічного, виховного процесу.

4. **Короткий аналіз** – здійснюється для загальної оцінки науково-методичного чи організаційного рівня уроку. Він відображає тільки основні дидактичні завдання (чи реалізовано план уроку, чи досягнута поставлена мета, чи вирішені пізнавальні завдання), які основні позитивні (негативні) аспекти уроку тощо.

Аналізуючи урок педагога методист навчального закладу може дотримуватися такого плану:

1) Оцінка основних особистих якостей педагога:

- знання предмета і загальна ерудиція;
- рівень педагогічної і методичної майстерності;
- культура, мовлення, темп, дикція. Інтенсивність. Образність, емоційність, загальна та фахова підготовка;
- рівень тактовності й демократичності взаємин з учнями;
- загальний вигляд, культура, міміка, жести.

2) Оцінка діяльності учнів на уроці:

- рівень пізнавальної активності, творчості й самостійності;
- рівень розвитку загально навчальних і спеціальних умінь і навичок;
- наявність та ефективність колективних (групових) форм роботи учнів на уроці;
- рівень дисциплінованості, організованості та зацікавленості цим навчальним предметом взагалі і на уроці зокрема.

3) Оцінка змісту діяльності педагога та учнів:

- науковість і посильність досліджуваного матеріалу;
- актуальність та зв'язок з життям;
- ступінь новизни, проблемності й привабливості навчальної інформації;
- оптимальність обсягу запропонованого для засвоєння нового матеріалу.

4) Оцінка ефективності способів діяльності викладача й учнів:

- раціональність та ефективність використання часу уроку;
- оптимальність темпів, а також чергування й зміна видів діяльності з ходу уроку;
- доцільність та ефективність використання наочності, ТЗН, комп'ютерної техніки на уроці;
- раціональність та ефективність використання організаційних форм роботи, методів і прийомів;
- наявність зворотного зв'язку з усіма учнями в ході уроку;
- ефективність контролю за роботою учнів і рівень вимог на якому було оцінено їхні навчальні досягнення;
- ступінь ефективного впливу уроку на учнів;
- ступінь дотримання правил охорони праці та безпеки педагогом і учнями в ході уроку.

5) Оцінка мети і результатів проведення уроку:

- ступінь конкретності, чіткості й лаконічності формулювання мети уроку;
- реальність, доцільність, складність і досяжність мети одночасно;
- використання на уроці активних та інтерактивних методик навчання, традиційних та інноваційних технологій;
- ступінь навчального впливу проведеного уроку на учнів;
- ступінь виховного впливу (що і якою мірою сприяє вихованню учнів у ході уроку);

- ступінь впливу уроку на розвиток учнів (що і якою мірою сприяло їхньому розвитку).

Аналіз уроку виробничого навчання

Важливою функцією методиста навчального закладу є відвідування та аудит уроків виробничого навчання відносно якості знань, умінь та навичок, засвоєних учнями, а також надання конкретної допомоги майстрам виробничого навчання в удосконаленні їхньої роботи.

Перш за все методист навчального закладу має періодично перевіряти заповнення журналів обліку виробничого навчання. Особлива увага має звертатись на виконання навчальних планів і програм, на відповідність виконаних робіт переліку навчально-виробничих робіт, на наповнюваність оцінок і облік відвідування, а також на відпрацювання кожним учнем всіх тем програми. Поряд з цим слід звернути увагу на систематичність інструктажів з правил охорони праці та обліку цих знань в учнів.

Готуючись до відвідування уроку виробничого навчання, методист має визначити мету відвідування, уточнити тему та мету уроку, ознайомитись з програмою виробничого навчання, навчальною та методичною літературою з теми занять. Головним критерієм оцінки уроку виробничого навчання є якість знань, умінь та навичок, набутих учнями на уроці.

Після відвідування заняття методист повинен продумати та сформулювати висновки із своїх спостережень, а потім розібрати хід і результати заняття з майстром виробничого навчання. При цьому доцільно спочатку надати майстру виробничого навчання можливість висловити свою думку про якість і результат заняття, про його упущення та недоліки. Після цього методист дає оцінку заняття та роботи майстра, відмічає позитивні сторони та недоліки, пояснює причини останнього, аргументує свої висновки та пропозиції, вказує на способи покращення виробничого навчання учнів. Результати відвідування уроків фіксуються в журналі внутрішньоучилищного контролю. Корисно, аби про результати аналізу відвіданих занять, проінформувати усіх майстрів виробничого навчання на інструктивно-методичних нарадах.

Алгоритм (схема) загального аналізу уроку виробничого навчання

1) Зовнішні умови та стан проведення уроку:

- санітарно-гігієнічний стан навчальної майстерні, наявність і стан обладнання;
- забезпеченість учнів роботами, інструментом, матеріалами, навчально-технічною документацією тощо.

2) Зміст і методика вступного інструктажу:

- правильність визначення мети уроку;
- раціональний відбір навчального матеріалу для інструктажу, його структури, дозування часу на окремі елементи;
- методика показу і пояснення трудових прийомів і процесів, використання навчально-технічної документації, наочних посібників і технічних засобів навчання;
- способи та ефективність вирішення виховних завдань, розвиток інтересу та пізнавальної активності учнів;
- організація і методика закріплення матеріалу вступного інструктажу, ступінь засвоєння його учнями.

3) Організація і методика поточного інструктажу:

- відповідність змісту вправ вимогам навчальної програми;
- правильність визначення мети і планомірність обходів робочих місць учнів;

- ефективність засобів та методичних прийомів інструктажу, що застосовуються;
- поточний контроль і прийом робіт учнів, об'єктивність оцінок.

4) Діяльність учнів на уроці:

- свідомість і ступінь самостійності;
- вміння проводити самоконтроль, застосовувати раціональні прийоми праці;
- організованість у роботі;
- ефективне використання робочого часу, відношення до роботи; типові помилки і труднощі;
- якість виконаних робіт.

5) Зміст, організація і методика заключного інструктажу з учнями.

Аналізуючи урок, необхідно також оцінити організованість майстра виробничого навчання у роботі, його педагогічний такт, рівень професійної майстерності, технічну грамотність при інструктажі учнів, а також техніку мови, її логічність та доступність.

Тривалість уроку виробничого навчання, як правило, триває 6 годин. Найбільш типовим є такий варіант організації загального аналізу уроку виробничого навчання у навчальних майстернях, при якому методист постійно присутній на вступному інструктажі, 1-1,5 часу – під час виконання вправ (самостійної роботи учнів), тобто коли учні «входять у роботу», потім 30-40 хвилин через 3-3,5 години після початку уроку у період нормального темпу та ритму роботи учнів та на заключному інструктажі. Це дає можливість уважно розібратися у педагогічній діяльності майстра виробничого навчання та учнів, щоб зробити необхідні висновки.

Як було зазначено, метою відвідання уроку виробничого навчання може бути загальний або тематичний контроль. Мета контролю (примірні):

- ✓ методика та організація показу прийомів;
- ✓ активізація учнів і процесі вступного інструктажу;
- ✓ структура та організація вправ для учнів;
- ✓ активізація учнів у процесі виконання навчально-виробничих робіт;
- ✓ навчання учнів навичкам самоконтролю тощо.

Підведення підсумків уроку виробничого навчання включає, як правило, підсумкову бесіду з майстром. Методист робить для себе відповідні записи у журналі відвіданих уроків. Обов'язкових форм та рекомендацій по веденню записів немає. Важливо, щоб у них методист фіксував усі моменти діяльності майстра виробничого навчання та учнів, позитивні та негативні моменти уроку, намічав рекомендації та поради з удосконалення організації й методики виробничого навчання учнів.

Аналіз уроку виробничого навчання в умовах виробництва та виробничої практики

Навчання в умовах виробництва та виробничої практики – завершальні етапи навчального процесу, на яких проходить подальше формування й удосконалення якостей, що характеризують професійну майстерність і трудове навчання молодих робітників. Аналізуючи процес виробничого навчання та практики учнів на підприємстві, необхідно користуватися вихідними організаційними та методичними положеннями, що були розкриті раніше, корегуючи їх із урахуванням специфіки мети, змісту та умов навчання.

Специфіка аналізу виробничого навчання та практики учнів на підприємствах полягає в тому, що тут поряд із перевіркою й аналізом діяльності майстра виробничого навчання та учнів методист навчального закладу знайомиться як організовано навчання учнів в цілому, як виконує підприємство обов'язки щодо створення умов для ефективного виробничого навчання і виробничої практики.

Особливості аналізу виробничого навчання і практики учнів в умовах виробництва стосовно до основних обов'язків майстра виробничого навчання з керівництва процесом навчання і виховання:

- інструктування учнів (проводиться аналогічно інструктуванню при навчанні у навчальних майстернях). При аналізі слід поговорити з робітниками про якість робіт учнів та відношення їх до роботи;
- контроль завантаження учнів роботами, відповідно до вимог навчальних програм (шляхом аналізу робіт учнями, а також ознайомлення з записами в їх щоденниках);
- засвоєння учнями сучасних прийомів, методів сучасних виробничих технологій;
- перевірка створених та дотримання безпечних умов праці учнів, що є важливим завданням майстра виробничого навчання з керівництва навчанням на всіх етапах проходження виробничої практики учнями на підприємстві.

Отже, постійна методична допомога з боку методиста навчального закладу сприятиме розширенню світогляду педагогічних працівників, зростанню їх педагогічної майстерності та загальної культури, розвитку інтелектуальних й моральних якостей, підвищенню рівня їх розвитку. Це допоможе систематизації навчальної роботи, реалізації конкретних заходів з удосконалення навчально-виховного процесу, прийнятих за результатами відвідування. Однак, актуальним сьогодні є проблема демократизації аналізу відвіданих уроків.

Етичні правила аналізу відвіданих уроків:

– не варто обговорювати невдалі моменти та негативні наслідки роботи колеги під час бесід з третіми особами;

– помилки та недоліки можуть мати тимчасовий характер, а тому не слід створювати негативний образ колеги в очах оточуючих;

– повідомлення колективу про результати аналізу відвіданих уроків – це перший вихід інформації про відвідування уроків. Те, що у повідомленні викличе його заперечення, не повинно виноситися на загальне обговорення колективу;

– під час відвідування уроку (уроків) методист повинен досконало розібратися в особливостях навчальних груп та реальних навчальних можливостей учнів, перш ніж винести на судження колективу свої висновки про результати роботи колеги;

– в основу аналізу відвіданих уроків завжди мають бути покладені співставлення результатів роботи одного й того ж самого педагога в тій ж самій групі в різні періоди навчального року;

– співставлення результатів роботи різних педагогів в однакових умовах з урахуванням відмінностей у навчальних можливостях учнів, але ж ніяк не порівняння результатів роботи того, а також з роботою будь-яких інших викладачів, майстрів виробничого навчання, не задіяних у даній ситуації контролю;

– під час аналізу відвіданого уроку ініціатива повністю належить тому, хто проводив урок. Він повинен повністю показати свої знання та вміння, тому не слід втручатися в його дії, нав'язувати йому свій аналіз уроку, вимагати від нього суворо фіксованої послідовності обговорення, часто перебивати його запитаннями, дозволяти собі різкі висловлювання, передчасні оцінки тощо;

– висновки присутніх на уроці повинні бути досконало обґрунтованими та сформульовані з реальних дій та фактів, які мали місце. Повідомляти про свої висновки слід у тактовній формі. Висновки про результати аналізу уроку не повинні звучати категорично;

– методист повинен постійно демонструвати високу культуру та компетентність з питань, що підлягають його повноваженням.

Таким чином, сучасний методист повинен вести колектив до нових досягнень та успіхів, формувати імідж навчального закладу, проявляючи високий рівень професійної майстерності.